

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 29.053.03 Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук Бойко Марії Миколаївні на підставі прилюдного захисту докторської дисертації «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах» на правах рукопису за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

«27» листопада 2024 року, протокол № 6

Бойко Марія Миколаївна, 1972 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 1994 році Тернопільський державний педагогічний інститут за спеціальністю «Педагогіка і методика початкового навчання і музика».

Кандидат педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» з 1999 року, доцент кафедри педагогічної майстерності та освітніх технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з 2004 року.

У 2019 році закінчила навчання в докторантурі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Працює на посаді доцента кафедри педагогіки та методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з 2004 р. до сьогодні.

Докторська дисертація виконана на кафедрі педагогіки та методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Науковий консультант – **Терещук Григорій Васильович**, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри сфери обслуговування, технологій та охорони праці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Рекомендовано до захисту 7 жовтня 2024 року.

Здобувачка має 70 наукових праць, у тому числі: 3 монографії, 3 навчально-методичні посібники, 6 статей у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science, 20 статей у наукових фахових виданнях України та 8 – у наукових виданнях іноземних держав (25 – одноосібних); 25 публікацій апробаційного характеру, 5 публікацій, що додатково відображають результати дисертації.

Опоненти:

Тимошко Ганна Миколаївна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, професор

кафедри педагогіки, методики викладання історії та суспільних дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Здійснений Бойко М.М. аналіз вітчизняних і зарубіжних теорій і практик управління якістю вищої освіти дозволяє зробити висновок, що створені різноманітні моделі управління якістю педагогічної освіти та їхнє системне впровадження сприяє високій конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Однак у дисертації відсутній кількісний і якісний аналіз конкурентоспроможності випускників ЗВО, які є базовими в дослідженні.

2. Аналіз тексту дисертації позиціонує цілу плеяду деталізованих цитувань фундаментальних досліджень з окремих питань і водночас недостатність рівня авторських узагальнень зроблених на підставі дійсного теоретичного аналізу проблеми дослідження. (під питанням

3. На рис. 2 (с. 20 автор.) представлена Концептуальна модель системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах. Професійно і грамотно виокремлені концепти системи, чітко вказані векторні структурні зв'язки між ними. Проте, в діагностично-рефлексивному концепті освітній результат зазначається як *зростання потенціалу якості професійної підготовки майбутнього вчителя*.

Це не зовсім корелює з метою моделі. Коректніше було б визначити освітній результат як *«позитивна динаміка показників якості професійної підготовки майбутнього вчителя»*, що саме і перевіряє автор в педагогічному експерименті.

4. У четвертому розділі дисертації *«Експериментальне впровадження системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті та оцінка її ефективності»* здійснено аналіз дослідно-експериментальної роботи. На нашу думку, цей аналіз набув би більшої довершеності та аргументованості за умови посилення авторських переконань щодо запропонованого комплексу методик для виміру ефективності системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті.

5. Одним із позитивно оцінених нами аспектів дослідження є розробка дисертанткою Методичних рекомендації щодо удосконалення професійної підготовки фахівців у вітчизняній системі вищої освіти з урахуванням конструктивних ідей зарубіжного досвіду. На нашу думку, окреслення викликів сьогодення в ході імплементації розроблених рекомендацій додало би більшої довершеності та аргументованості дисертаційному дослідженню, а також підсилило б його рекомендаційні узагальнення.

6. Відмічаючи практичну цінність додатків, в яких представлено архіважливий фактологічний матеріал, що узагальнено висвітлює усі аспекти означеного дослідження, зауважимо, що враховуючи далекоглядну актуальність виконаної дисертації, бажано було б у додатках подати *тезаурус використаних термінів*.

7. Сформульовані положення й обґрунтовані принципи методологічного підходу щодо «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації» як нової науково-методологічної основи сучасних наукових досліджень у галузі управління якістю педагогічної освіти, авторка визначає педагогічну взаємодію усіх учасників освітнього процесу на трьох рівнях: фізіологічному, психічному та соціальному; цілісно об'єднує емоційну, інтелектуальну та волюву сфери особистості в контексті трансформацій сучасного освітнього середовища, натомість недостатньо аргументує важливість змісту управління якістю освіти у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя засобами реального і віртуального використання технологій цифровізації в освітньому процесі ЗВО.

Кравченко Олена Іванівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, професор кафедри менеджменту освіти та права, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (м. Київ), дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Дещо громіздким є перший параграф дисертації «1.1. Історико-педагогічний контент проблеми якості в освіті», який завершується сучасним визначенням понять щодо якості. Деякі фрагменти тексту цього параграфа надто широкі і виходять за рамки освітньої галузі.

2. Дисертантка застосовує термін «Комісія з внутрішнього забезпечення якості освіти», така комісія є важливою ланкою цієї внутрішньої системи. Разом з тим і в Інституційній моделі (рис. 1.2.), і, як нам відомо, у провідних ЗВО України діють лише Центри забезпечення якості вищої освіти (СумДУ, ЛНУ ім. І. Франка), Навчально-наукові центри моніторингу якості вищої освіти (КПІ). Не зовсім зрозуміло, чому в даній роботі запропонована і Комісія і Центр забезпечення якості вищої освіти і чи не дублюють вони функції одне одного.

3. Вибудовуючи концептуальну модель системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних закладах вищої освіти, дисертантка розкриває провідні методологічні підходи, які домінують на кожному із інституційних рівнів, до кожного з них конкретизує провідні принципи, а відтак формулює певні закономірності. На с. 17 реферату автор констатує, що визначені теоретико-методологічні засади представлені як сукупність концептів (мотиваційно-цільовий, теоретико-нормативний, професійно-змістовий, організаційно-технологічний, діагностично-рефлексивний), а у п. 2.6. дис. вказує, що зазначені концепти були об'єднані у модель управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному закладі вищої освіти. Відтак потребує більш детального пояснення той факт, що кожен рівень інституційної моделі переходить у відповідний складник концептуальної моделі (наприклад, перший рівень («Здобувачі») у мотиваційно-цільовий складник і т.п.). З іншого боку, за логікою авторки, на кожному із рівнів домінує той чи інший (точніше два) методологічні підходи. Наприклад, на першому – аксіологічний та

людиноцентричний. Вважаємо, що ці та інші підходи (наприклад, рефлексивний, компетентнісний тощо) мають реалізуватися і на інших рівнях інституційної моделі.

4. У п. 2.2. Бойко М.М. робить висновок про те, що професійна компетентність майбутнього вчителя є базовою характеристикою діяльності фахівця, яка охоплює змістовий (знання) і процесуальний (уміння) компоненти та має певні ознаки: динамічність знань, гнучкість методів професійної діяльності, фахове критичне мислення тощо. Таке трактування зазначеної якості вважаємо дещо спрощеним, оскільки у вітчизняній науці традиційно виокремлюють щонайменше три компоненти (з урахуванням віку здобувача освіти) – змістовий (когнітивний), процесуальний (діяльнісний) та мотиваційний (емоційно-ціннісний).

5. У п.4.3. доцільно було б більш детально розкрити зміст і особливості сформульованих показників до кожного з рівнів інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти.

Сич Тетяна Володимирівна, доктор педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, професор кафедри публічної служби й управління навчальними закладами, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава), дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У п.1.2 «Соціально-педагогічні детермінанти системи управління якістю вищої освіти» на сторінках 90-92 наведено особливості і риси головних груп внутрішніх чинників гарантій якості ЗВО – освітнього процесу, студентів, викладачів, менеджменту ЗВО. Серед них переважають проблемні і негативні. Однак при цьому не аргументовано, якими методами отримані ці дані. Зокрема, на основі яких даних констатовано низький рівень професійної підготовки менеджерів у складі керівництва на всіх рівнях (с. 92).

2. У дисертації задекларовано і наведено слушний матеріал про людиноцентричний та аксіологічний підходи як орієнтири стратегічної побудови індивідуальної освітньої траєкторії професійної самореалізації майбутнього вчителя (п. 2.1). Названі підходи розкриті досить детально. Однак, на наш погляд, їх роль у побудові індивідуальної траєкторії окреслена лише у загальних рисах.

3. У другому розділі роботи пункт 2.3. автор ґрунтовно пояснює необхідність застосування рефлексивного і програмно-цільового підходів щодо управління якістю підготовки майбутнього вчителя на третьому рівні Факультет, але не пов'язує принципи цих підходів «Гармонійної єдності когнітивно-емоційно-конативної цілісності людини», «Орієнтації на особистісне зростання суб'єктів освітнього процесу», «Координації діяльності суб'єктів управління» та «Оптимізації програми дій на ґрунті управлінських рішень» в аспекті конкретизації сутності механізмів розвитку викладацької майстерності в освітньому середовищі ЗВО.

4. Назва третього розділу «Організаційно-методичні засади системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах» с. 17 реферату), а у змісті цього розділу в рефераті конкретизовано організаційно-методичне забезпечення концептів моделі системи управління якістю підготовки майбутнього вчителя. Тобто, не засади, а забезпечення.

5. Хоча робота містить детальний огляд сучасних українських і міжнародних досліджень, більше уваги можна було б приділити порівняльному аналізу конкретних моделей управління якістю освіти в педагогічних закладах Європи, США чи Азії. Це допомогло б підкреслити унікальність запропонованої моделі та продемонструвати її потенційну універсальність.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1. Від кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 5 від 29 жовтня 2024 року), підготовлений завідувачем кафедри, доктором педагогічних наук, професором Оленою ЖДАНОВОЮ-НЕДІЛЬКО.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

2. Від кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності, економіки і маркетингу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол №4 від 11 листопада 2024р.), підписаний завідувачем кафедри, доктором педагогічних наук, професором Наталією РІДЕЙ.

Відгук позитивний. **Зауваження:** доцільно було б докладно розкрити зміст методик дидактичного інструментарію для респондентів кожного інституційного рівня системи внутрішнього забезпечення якості освіти, що склало основу моніторингу якості професійної підготовки майбутнього фахівця в сучасному педагогічному ЗВО, та описати, яким чином відбувалася їх реалізація на практиці.

3. Від кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 14 листопада 2024р.), відгук підготовлений доктором педагогічних наук, професором кафедри Оленою КІРДАН.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

4. Від кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи і менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 4 від 7 листопада 2024 р.), підготовлений проректором з науково-педагогічної роботи, доктором педагогічних наук, професором Григорієм ЛУЦЕНКОМ.

Відгук позитивний. **Зауваження:** оцінюючи реферат загалом як такий, що виконаний на високому науковому рівні, де відомості є чіткими і логічно послідовними, варто було б звернути увагу на те, що пункт «Особистий

внесок здобувача» надто лаконічний, доцільно було зазначити авторський внесок у кожній публікації, написаній у співавторстві.

5. Від кафедри педагогіки вищої школи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол №4 від 07 листопада 2024 року), підготовлений завідувачем кафедри, доктором педагогічних наук, професором Яною ТОПОЛЬНИК.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

6. Від доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, завідувача кафедри професійної освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі Ірини ДОБРОСКОК.

Відгук позитивний. **Зауваження:** доцільно більш детально розглянути і представити в рефераті дисертації механізми командної взаємодії в процесі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в ЗВО, що б дозволило більше акцентувати на значимості розробленої Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах

7. Від доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка Марини БОЙЧЕНКО.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

8. Від проректора з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктора педагогічних наук, професора Олександра ГАЛУСА.

Відгук позитивний. **Зауваження:** було б доречно в тексті реферату навести таблиці, що демонструють статистичну обробку даних, щоб дозволило б більш детально зрозуміти логіку фактичного математичного аналізу одержаних результатів дослідно-експериментальної роботи та оцінити ефективність управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті.

9. Від доктора педагогічних наук, професора кафедри перекладу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського Тамари ПОЯСОК.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

10. Від доктора педагогічних наук, професора, в. о. завідувача кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету Тетяни МІШЕНІНОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

11. Від доктора педагогічних наук, професора кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Галини РОЗЛУЦЬКОЇ.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Володимир ЗАБЛОЦЬКИЙ, доктор наук з державного управління, спеціальність 13.00.06, без зауважень; Людмила БУТЕНКО, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.06, без зауважень; Леонід ВАХОВСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, **зауваження:** 1) у рефераті роботи є неточності у методах дослідження, інтерв'ювання відноситься до методу опитування; 2) закономірності і принципи мають бути співвіднесені один до одного; Оксана БАБАКІНА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.06, без зауважень; Віталій КУРИЛО, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, без зауважень; Тамара СОРОЧАН, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.06, без зауважень; Галина ЩУКА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, без зауважень; Вікторія ДОКУЧАЄВА, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 14 членів докторської ради, 1 член ради є кандидатом наук без права голосу, відтак взяли участь у голосуванні 13 осіб (з них 6 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» 13 членів докторської ради,

«Проти» – немає,

недійсних бюлетенів – немає.

ВИСНОВОК

спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 при Державному закладі «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» про дисертацію Марії Миколаївни Бойко «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах» подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук (доктора наук) зі спеціальності 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, протокол № 6 від 27 листопада 2024 року.

На підставі вивчення дисертаційної роботи Бойко Марії Миколаївни «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах», виступів офіційних опонентів – Тимошко Ганни Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки, методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; Сич Тетяни Володимирівни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри публічної служби й управління навчальними закладами ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава); Кравченко Олени Іванівни, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри менеджменту освіти та права ЦПО; відгуків про реферат дисертаційної роботи та матеріалів прилюдного захисту, спеціалізована вчена рада

ухвалила:

Дисертаційна робота Бойко Марії Миколаївни є самостійним завершеним дослідженням актуальної проблеми теорії та методики управління освітою, яка набуває значної актуальності для повоєнного відновлення України – управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за темою *«Теоретичні та методичні засади підготовки педагогічних та наукових кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти»* (державний реєстраційний номер 0120U101844).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 23 січня 2024 р.) та підтримана при обговоренні результатів дослідження на фаховому семінарі на базі кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол №15 від 17 червня 2024 року).

Актуальність теми дослідження. Збереження інтелектуального потенціалу України, її історичної пам'яті, поглиблення національної самосвідомості та ідентичності громадян, а також демократичні перетворення та зростаюча згуртованість суспільства вимагають переосмислення та кардинальних змін в управлінні системою освіти. Нині актуалізується важливість імплементації новітніх підходів і принципів щодо прозорого ефективного менеджменту якості вищої освіти. Сучасними викликами постають підтримка рівня конкурентоспроможності фахівців, відповідного ресурсного забезпечення, цифровізації освітнього середовища та соціального статусу Вчителя в суспільстві. Активізація досліджень у галузі управління освітою пов'язана із необхідністю адекватного реагування на виклики сьогодення, розробленням інноваційних векторів розвитку суспільства на тлі загальноцивілізаційного поступу України в умовах глобалізації, інформатизації, технологізації, демократизації соціально-економічних процесів. Адже система освіти будь-якої країни не лише відображає спільні сучасні тенденції, а й віддзеркалює національні педагогічні традиції, є результатом багатовікової еволюції. Водночас історичний розвиток української педагогічної освіти становить фундамент її сучасної системи і відображається у формуванні стратегії змін та побудові інноваційної управлінської моделі освітньої політики.

Одним із напрямів реалізації Національної стратегії розвитку освіти на період до 2030 року визначено модернізацію системи управління нею, що передбачає реалізацію менеджменту на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних інноваційних проєктів, розвиток державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії усіх суб'єктів освітньої політики, у якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними партнерами. Стратегічним напрямом реформування освітньої галузі є підготовка педагога нової генерації,

здатного ефективно реалізовувати державну політику в сфері освіти, генерувати інноваційні ідеї, застосовувати цифрові технології у своїй професійній діяльності. Суттєво ускладнила вирішення цього завдання нинішня російсько-українська війна. Досвід підтверджує, що в педагогічному університеті повинна діяти система управління якістю освіти, яка передбачає моніторинг показників якості та на їхній основі розроблення рекомендацій для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

У процесі реалізації законів України «Про освіту» (2014), «Про вищу освіту» (2017), «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018), «Концепції Нової української школи» (2016) із прийняттям освітніх та професійних стандартів особливої уваги набула проблема забезпечення та вдосконалення державної політики щодо якості освіти, філософії управління та людиноцентризму, модернізації механізмів управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя, здатного своєчасно і гнучко реагувати на виклики часу і бути конкурентоспроможними на ринку праці. Серед основних викликів розвитку сучасної системи вищої освіти України – удосконалення управління якістю професійної підготовки майбутніх фахівців (у тому числі через децентралізацію, залучення громадськості та зміни механізмів фінансування); розширення автономії та зростання відповідальності закладів вищої освіти.

Аналіз наукових праць у галузі управління освітою, філософії, психології, педагогіки тощо підтвердив актуальність проблеми вдосконалення теоретико-методичних засад управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах в умовах сучасних суспільних трансформацій, а також засвідчив, що вітчизняні вчені значну увагу приділяли філософії управління та людиноцентризму в освіті (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк, А. Семенова та ін.); модернізації національної системи ступеневої освіти (В. Курило, В. Луговий, В. Олійник, О. Савченко, Г. Терещук та ін.); методології управління (В. Андрущенко, В. Кравець, О. Кравченко, Т. Сич, Є. Хриков та ін.).

Низку праць присвячено питанням управління у сфері вищої освіти України (О. Гринькевич, А. Прокопенко, О. Слюсаренко, А. Харківська та ін.); ефективності управління освітніми закладами (М. Братко, Г. Дмитренко, В. Камишин, Т. Лукіна та ін.); підготовці керівних кадрів в освіті (Л. Гаєвська, О. Галус, С. Калашнікова, Г. Тимошко та ін.); управлінню системою професійної освіти (Г. Єльнікова, Л. Мартинець, Т. Сорочан та ін.); управлінню загальною середньою освітою (О. Боднар, Л. Калініна, С. Одайник, Т. Рогова, З. Рябова та ін.); управлінню якістю професійної підготовки майбутніх учителів (Я. Кічук, А. Кравченя, Л. Петриченко, О. Тимошенко, Н. Черняшук та ін.).

Аналіз контенту робіт закордонних дослідників в аспекті управління якістю вищої освіти здебільшого спрямовується на дослідження педагогічної освіти в епоху глобалізації (L. Klecka, E. Lin, S. Odelland Cari, E. Spalding, J. Wang та ін.); методології та вимірювання в освіті (C. Evers, T. Postlethwaite, F. Taylor, A. Tuijman, J. Walker та ін.); питання трансформації навчання як

головної мети професійного розвитку (Н. Bahar, R. Baskerville, M. Kayalar, J. Mezirow, R. Oz та ін.); дослідження проблем якості вищої освіти (P. Cranton, L. Crawford, S. Puls-Elvidge, L. Schindler, H. Welzant та ін.).

Із прийняттям нової редакції Закону України «Про вищу освіту», утворенням Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, низки нормативно-правових актів особливої уваги набула проблема забезпечення якості вищої освіти. Удосконаленню державної політики щодо якості вищої освіти присвячені праці (В. Бахрушина, О. Дубасенюк, І. Зверєвої, А. Кузьмінського, Н. Побірченко та ін.). Якість освіти також стала предметом досліджень таких учених, як І. Анненкова, В. Вікторов, О. Кучерявий, О. Ляшенко, Т. Плачинда та ін. Натомість залишилося поза увагою завдання що пов'язані з розв'язанням проблеми управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів.

Поняття «*якість освіти*» (інтегрована характеристика системи освіти, що відповідає державним стандартам освіти і запитам споживача, має внутрішні й зовнішні властивості, триєдину систему: якості умов, процесу і результату діяльності освітньої галузі) в науковий обіг уведено на початку ХХ ст., відтак набуло вагомості значущості й актуальності сьогодні.

Зважаючи на те, що якість управління освітою впливає на якість формування професійних компетентностей здобувачів, їх відповідність вимогам ринку праці; значущість психолого-педагогічного, методичного та практичного складників педагогічної підготовки; виховання соціально зрілої особистості майбутнього вчителя, тому потребує відповідних моделей цілісного системного зовнішнього і внутрішнього управління якістю освіти. Однак аналіз наукових праць засвідчив про відсутність системних і фундаментальних досліджень управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя, що створює відповідне проблемне поле і певним чином гальмує розвиток управлінських процесів щодо якості педагогічної освіти. Існують також суттєві невідповідності між європейськими стандартами забезпечення якості вищої освіти та існуючою ситуацією унормування цих законодавчо-правових питань в Україні з адекватним науково-аналітичним обґрунтуванням та інформаційно-технічним забезпеченням. З огляду на вищезазначене, актуальність дослідження проблеми управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів на сучасному етапі розвитку суспільства зумовлена необхідністю подолання суперечностей між:

- еволюційним розвитком науки й практики управління в напрямі якості освіти та діючою освітньо-управлінською парадигмою професійної підготовки майбутніх учителів;

- змістом і цілями сучасної освіти та необхідністю врахування інновацій, що в практиці часто випереджують зміни в програмах професійно-педагогічної підготовки;

- потребою в професійних керівниках-менеджерах структурних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ЗВО) (експертах), залучених до прийняття незалежних, об'єктивних, професійних управлінських рішень, і недостатньою цілеспрямованою професійною підготовкою на рівні ЗВО;

– можливостями розвитку управлінської спроможності менеджерів ЗВО та відсутністю теоретично обґрунтованих методичних рекомендацій щодо реалізації цілісної комплексної програми відповідних заходів і, як наслідок, неготовністю освітніх інституцій до її реалізації;

– потребою в швидкому реагуванні на вимоги ринку праці щодо професійної підготовки майбутнього вчителя, що сприяє саморозвитку суб'єктів освітнього процесу та підходами до розроблення освітніх програм без урахування тенденцій і пропозицій зовнішніх стейкхолдерів.

Означені суперечності в управлінні освітою педагогічних кадрів визначили *проблему дослідження*, яка полягає в необхідності науково-теоретичного переосмислення методологічних засад та вдосконалення методичних основ управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів відповідно до потреб сьогодення в умовах сучасних суспільних трансформацій в Україні шляхом розроблення та реалізації концептуальної моделі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті, який є цілісною відкритою системою, що самоорганізовується.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *вперше*:

– *теоретично обґрунтовано* Концептуальну модель системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя як цілісний комплекс концептів управління якістю підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах (мотиваційно-цільовий, теоретико-нормативний, професійно-змістовий, організаційно-технологічний, діагностично-рефлексивний), яка обумовлює фрактальність і циклічність управління освітнім процесом на основі загальнонаукового синергетичного підходу та своєрідність партесного управління вищою освітою на ґрунті методологічного педагогічного підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації», що обґрунтовує доцільність упровадження комплексної програми відповідних заходів, окреслює напрями їх практичного застосування, вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості та надання освітніх послуг, а також забезпечується критеріально-діагностичним інструментарієм різнорівневої підтримки суб'єктів управління якістю в освітньому середовищі педагогічного університету;

– *сформульовано* положення й обґрунтовано принципи методологічного специфічного педагогічного підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації» як нової науково-методологічної основи сучасних наукових досліджень у галузі управління якістю педагогічної освіти, що визначає педагогічну взаємодію як життєдіяльність людини та забезпечується на трьох рівнях: фізіологічному, психічному та соціальному – і цілісно об'єднує емоційну, інтелектуальну та вольову сфери особистості в контексті трансформацій сучасного освітнього середовища / простору системи педагогічної освіти в Україні, розглядається у площинах реальної і віртуальної освіти в їх синергетичному поєднанні в епоху цифровізації;

– на основі аналізу еволюції теорій управління, соціально-педагогічних детермінант системи управління якістю вищої освіти *розкрито та обґрунтовано* своєрідність Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в педагогічному університеті, що складається з п'яти ієрархічних рівнів (1. Здобувачі, 2. Освітні програми, 3. Факультет, 4. Внутрішня система забезпечення якості освіти (ВСЗЯО), 5. Менеджмент ЗВО) з конкретизацією специфіки методологічних підходів і релевантних принципів та закономірностей відповідно для кожного інституційного рівня; забезпечує досягнення цілей діяльності закладу вищої освіти щодо надання якісних освітніх послуг, успішної соціалізації здобувачів вищої освіти та задоволення запитів стейкхолдерів;

– *уведено* до термінологічного апарату науки управління в системі освіти дефініції: «людиновимірність якості сучасної освіти»; «партесне управління вищою освітою», а також обґрунтовано необхідність та розкрито сутність і специфіку означених принципів нового педагогічного підходу «Інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації»;

– *конкретизовано* специфіку функцій управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя, що реалізується на всіх рівнях Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: інформаційно-аналітичної; мотиваційно-цільової; планово-прогностичної; організаційно-координаційної; інноваційно-методичної; контрольно-діагностичної; оцінно-коригувальної;

– *обґрунтовано* інтегральні критерії оцінки рівнів ефективності застосування Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості освіти в середовищі педагогічного університету (ситуативно-виконавський, функціонально-оперативний, диференційований, комплексно-тактичний, лідерсько-перспективний) та доведено, що будова структурно-системного критерію застосування Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя як цілісний комплекс концептів має п'ятиярусний вигляд;

– *визначено* критерії, показники й рівні управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя;

– *доведено* об'єктивність існування сформульованих закономірностей управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті та *виявлено* «Ефект складного гістерезису» як п'ятиярусний процес розвитку / руйнації потенціалу управління якістю освіти майбутніх учителів у педагогічному університеті;

– *удосконалено* визначення понять «місія сучасного університету», «стратегія розвитку закладу вищої освіти» з обґрунтуванням взаємозв'язку між ними в аспекті управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя; процедури моніторингу якості підготовки майбутнього вчителя та SWOT-аналізу на ґрунті реалізації функцій управління;

– *отримали подальший розвиток* методи, методики і технології, що забезпечують підвищення ефективності управління якістю педагогічної

науки та освітнього менеджменту; діагностичні параметри оцінювання якості професійної підготовки майбутніх учителів із застосуванням цифрових технологій.

Практичне значення Проведене дослідження дає змогу розв'язати важливу наукову проблему управління освітою – з'ясувати особливості реалізації теоретико-методичних положень і комплексної програми заходів з управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах України. Зокрема, результати дослідження можуть слугувати орієнтиром для опрацювання і виконання національної державної політики управління в освітньо-науковій сфері та підвищення ефективності законотворчості реформ і стратегій розвитку вищої педагогічної освіти в умовах європейської інтеграції. У результаті дослідження створено та запроваджено в освітній процес комплексну програму заходів з управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя.

Матеріали дослідження можуть бути використані для професійної підготовки майбутніх учителів, удосконалення фахового рівня науково-педагогічних кадрів та керівників структурних підрозділів ЗВО. У процесі викладання курсів «Менеджмент в освіті», «Системи управління якістю та конкурентоспроможністю закладу освіти», «Самоменеджмент», реалізації програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників «Якісна освітня програма – успішний випускник сучасного ЗВО» та комплексної програми заходів з управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя. Для підвищення конкурентоспроможності сучасних ЗВО завдяки використанню методичних рекомендацій «Удосконалення системи управління якістю освіти в педагогічних університетах». Проведення подальших наукових досліджень з проблем підвищення якості вищої педагогічної освіти.

Результати дослідження впроваджено:

– Національному агентству із забезпечення якості вищої освіти (у розробленні та запровадженні програми «Школи якості» НАЗЯВО в онлайн-зустрічах «Інституційна модель системи забезпечення якості освіти: структура та досвід реалізації» проведених для закладів вищої освіти з метою вдосконалення вимог щодо забезпечення якості вищої освіти, упровадження прозорого механізму формування, моніторингу та перегляду освітніх програм із конкретними цілями, зорієнтованими на результати навчання, алгоритмом для ефективного управління якістю освітньої діяльності в ЗВО) (довідка № 1186 від 15 грудня 2020 р.);

– Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії імені Тараса Шевченка (у створенні на базі гуманітарно-технологічного факультету програмної ради як дорадчого органу гарантів освітніх програм, розробленні та запровадженні методичних матеріалів, інструментів моніторингу з метою підвищення якості підготовки майбутніх учителів, урахування інтересів здобувачів, роботодавців та потреб регіону на освітньому ринку праці) (довідка № 01-09/1-158 від 31 травня 2021 р.);

– Харківському національному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди (у вдосконаленні внутрішньої системи забезпечення

якості освіти на інституційному рівні шляхом проведення науково-методичного семінару «Досвід впровадження інституційної моделі управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічному університеті»; у створенні та організації діяльності факультетських комісій із внутрішнього забезпечення якості освіти, рад зовнішніх стейкхолдерів, зокрема упровадженні Положень про участь органів студентського самоврядування у внутрішніх процедурах забезпечення якості освіти) (довідка № 13-01/92 від 29 листопада 2021 р.);

– Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка (у запровадженні відділом забезпечення якості освіти Інституційної моделі системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, реалізації положень і програми заходів, застосування технології SWOT-аналізу для моніторингу якості освітніх програм бакалаврського та магістерського рівнів підготовки майбутніх учителів щодо підвищення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти ПНПУ) (довідка № 148/01.38/57 від 20 січня 2022 р.);

– Американських Радах з міжнародної освіти за сприяння Посольства США в Україні (відділу преси, освіти та культури), (у проведенні Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP) та Проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) щодо розроблення та впровадження в освітній процес базових нормативних документів, які регламентують процедури дотримання академічної доброчесності в ЗВО; проведення семінарів для професорсько-викладацького складу; розроблення частини курсу «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів» на платформі *Prometheus*) (довідка № 01–15 від 18 квітня 2023 р.);

– Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (у модернізації механізмів функціонування ефективної системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в університеті, упровадженні Концептуальної моделі системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя, яка динамічно вдосконалюється відповідно до змін у законодавчих і нормативних документах про вищу освіту) (довідка № 1917/33-03 від 30 листопада 2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі подані в дисертації наукові результати одержано автором самостійно. У працях, написаних у співавторстві, авторський внесок зазначено в переліку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Отримані в результаті проведення наукового дослідження висновки оприлюднені у виступах, доповідях і повідомленнях на:

– міжнародних форумах: Міжнародний форум управлінської діяльності (Тернопіль, 2019); 1-й Міжнародний науковий форум «Адаптивні процеси в освіті» (Київ – Харків, 2022);

– міжнародних і всеукраїнських конференціях: «Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України» (Ялта, 2006); «Управлінські компетенції викладача вищої школи» (Київ, 2013);

«Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2016); «Управління якістю професійної підготовки фахівців» (Одеса, 2018); «Розвиток професійної майстерності педагога» (Тернопіль, 2018); «Нова українська школа: теорія і практика реалізації інтегрованого підходу» (Тернопіль, 2018); «Управління в освіті» (Львів, 2019); «Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору інституційного рівня: світовий і вітчизняний вимір» (Львів, 2019); «Вплив сучасності на науку і практику» (Едмонтон, Канада, 2020); «Професійна компетентність учителя Нової української школи: формування, розвиток та удосконалення» (Тернопіль, 2020); «Актуальні проблеми науки і практики» (Стокгольм, Швеція, 2020); «Тенденції забезпечення якості освіти» (Дніпро, 2021); «Розбудова внутрішніх систем забезпечення якості у ЗВО України» (Київ, 2021); «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід» (Тернопіль, 2021, 2023); «Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи» (Тернопіль, 2022); «Формування професійної компетентності майбутніх фахівців: педагогічна та філологічна парадигми» (Тернопіль, 2023);

– міжнародних, всеукраїнських, регіональних семінарах і читаннях: «Шляхи модернізації вищої освіти в контексті євроінтеграції» (Тернопіль, 2008); «Розробка теоретичних моделей інтерактивних технологій в освітньому середовищі» (Тернопіль, 2008); «Педагогічна майстерність – проблеми, реалії та перспективи» (Київ–Теребовля, 2008, 2009); «Підготовка майбутніх учителів до реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти» (Тернопіль, 2013); «Партнерство взаємодії як фактор підвищення якості освіти» (Тернопіль, 2020).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри, вчених, науково-методичних радах, нарадах і семінарах Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2017–2023 рр.).

Основні результати дисертаційної висвітлено у 70 працях, у тому числі 3 монографії, 3 навчально-методичні посібники, 6 статей у виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science, 20 статей у наукових фахових виданнях України та 8 – у наукових виданнях іноземних держав (25 – одноосібних); 25 публікацій апробаційного характеру, 5 публікацій, що додатково відображають результати дисертації.

Спеціалізована вчена рада рекомендує використовувати результати дослідження, автором якого є Бойко М. М., для створення цілісної системи управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах. Для підвищення кваліфікації керівних кадрів педагогічних ЗВО з цих питань задля зростання потенціалу якості вищої освіти на засадах методологічних підходів: синергетичного та інноваційної трансформації життєдіяльності педагога в освітньому середовищі в епоху цифровізації. У процесі розробки та модернізації освітніх програм підготовки майбутніх учителів, підвищення кваліфікації науково-педагогічних

працівників, їхньої викладацької майстерності; керівникам структурних підрозділів для розробки нормативно-правової та методичної бази з метою вдосконалення системи внутрішнього забезпечення якості освіти. У процесі визначення стратегічних цілей ЗВО, розробки нових напрямів підготовки майбутніх учителів, вирішення проблем методології дослідження управління якістю вищої педагогічної освіти, під час укладання підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Спеціалізована вчена рада вважає, що дисертаційна робота Бойко Марії Миколаївни «Теоретико-методичні засади управління якістю професійної підготовки майбутнього вчителя в педагогічних університетах» є завершеною науковою працею, виконаною особисто дисертанткою, що містить нові наукові положення і висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток теорії та методики управління освітою.

Дисертація відповідає пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, № 507 від 03.05.2024 (зі змінами), що дає підстави для присудження Бойко Марії Миколаївни наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія та методика управління освітою.

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує Бойко Марії Миколаївни науковий ступінь доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.06 – теорія та методика управління освітою.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.053.03

Ірина ЦЕБРІЙ

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук
Д 29.053.03

Наталія МОРДОВЦЕВА

27 листопада 2024 р.